

מבט על, גיליון 96, 25 בפברואר 2009.

דוחות חודש פברואר של הסבא"א בנושא אירן וסוריה

אפרים אסכולאי

ב-19 בפברואר 2009, העביר יו"ר סבא"א – הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (IAEA) למועצת המנהלים שני דוחות תקופתיים: האחד על תוכניתה הגרעינית של איראן והשני על ההתקדמות בהערכת פעילויותיה של סוריה באתר "אל-קיבאר", שהופץ בספטמבר 2007. ממצאי שני הדוחות מצדיקים כמה הערות.

איראן

הממצא הבולט של הדו"ח על איראן מעלה, כי עד כה היא הצליחה לייצר כטון של אורניום הקספלואוריד מועשר בדרגה של כ-3.5 אחוז - אורניום מועשר בדרגה נמוכה (LEU). בכך, צעדה איראן צעד נוסף לקראת היכולת להמשיך את העשרת האורניום בדרגה נמוכה (LEU) לאורניום מועשר בדרגה גבוהה (HEU), ולייצר כ-25 ק"ג אורניום מועשר בדרגה גבוהה, המספיקים, בהתאם להגדרות סבא"א, לייצור פצצה גרעינית אחת.

מעניין לציין, כי בהתאם לדיווחי פקחי סבא"א באיראן, מספר צנטריפוגות הגז להעשרת אורניום, כ-4,000, לא עלה מאז הדו"ח הקודם של סבא"א, מחודש נובמבר 2008. עם זאת, הפקחים דיווחו כי כ-1,500 מכונות נוספות הותקנו, והן כבר מוכנות לקבלת חומר ההזנה, אך טרם נכנסו לפעולה. האופטימיים ראו זאת כסימן לכך שהאיראנים פעלו "כמחווה של פיוס מקדים לניסיונות הידברות דיפלומטיים כלשהם על ידי ממשל אובמה".

ואולם, אין זו עילה לחגיגות, שכן הצנטריפוגות שכבר פועלות מסוגלות לייצר טון נוסף של אורניום מועשר בדרגה נמוכה בפרק זמן של פחות משנה, גם ללא הוספת מכונות למערך הקיים. בנוסף לכך, 1,500 הצנטריפוגות הנוספות עשויות לשמש בסטטוס של מצב הכן, להעשרה מהירה של אורניום מועשר בדרגה נמוכה לאורניום מועשר בדרגה גבוהה. אם המערך יהיה מוכן לפעולה, האיראנים יהיו מסוגלים לייצר 25 ק"ג של אורניום מועשר בדרגה גבוהה בפרק זמן קצר משמעותית משנה. זוהי, ללא ספק, סיבה לדאגה.

לאחרונה התעורר דיון בנוגע לזמינות האורניום באיראן. מעניין כי האיראנים בלעו את הפיתיון וניסו להפריך את ההערכה כי אין להם מספיק אורניום. אחד הבכירים ציין, כי איראן מסוגלת לייצא אורניום, אך בעת ובעונה אחת הוסיף, כי בידי איראן בין 5,000 - 7,000 טונות של אורניום כמחצב, שיש לכרות. קצב הייצור הנוכחי הוא פחות ממאה טונות לשנה. אין ספק כי מדובר במאגר אדיר כשמביאים בחשבון שכל פצצה גרעינית מבוססת אורניום דורשת כשמונה טונות של אורניום טבעי כחומר גלם. כמו כן, ניתן להניח, כי כור האורניום הטבעי IR-40 הנמצא בבנייה יצרוך כמה עשרות טונות בשנה. עם זאת, כוח גרעיני מהסוג של בושהאר צורך בין 160 - 220 טונות של אורניום טבעי מדי שנה. סך כל העתודות אינו גדול, וקצב הכרייה בוודאי שאינו מספק עבור צרכים אלה. עולה, אם כך, השאלה, מהיכן תקבל איראן אספקת אורניום לתוכניותיה העתידיות הגרנדיוזיות להקמת כורים גרעיניים נוספים. מצד שני, התחושה היא כי אין צורך אמיתי באיראן לעתודות נוספות, אם בכוונתה לייצר נשק גרעיני בלבד. אך זה בדיוק מה שהאיראנים מנסים להפריך.

לבסוף, יש להצטער על המנטרה החוזרת ונשנית, שאם איראן תשתף פעולה באופן מלא, סבא"א תוכל "לספק ערבויות מהימנות בדבר העדר חומרים ופעילויות גרעיניות לא מוצהרים באיראן". לא ניתן לאשש העדר פעילות גרעינית, וסבא"א לפיכך מטעה את איראן ואת העולם.

סוריה

בדו"ח שלה על הבדיקות באתר "אל-קיבאר", סבא"א ממשיכה להפריך טענות סוריות לפיהן האתר שהופץ ב-2007 היה אתר צבאי ולא אתר גרעיני. סבא"א דיווחה כי חלקיקי אורניום נוספים שעברו עיבוד כימי נמצאו בדגימות שנלקחו באתר, וכי הם היו "מסוג שלא נכלל במלאי המוצהר של סוריה של חומר גרעיני". בנוסף לכך, הדו"ח מתייחס לטענה הסורית, לפיה מקור חלקיקי האורניום היה ב"טילים שבהם ישראל השתמשה להפצצת האתר". דו"ח סבא"א מגיב כי "ישנה סבירות נמוכה שמקור האורניום שהתגלה הוא כתוצאה מהשימוש בטילים, שכן ההרכב האיזוטופי והכימי והמורפולוגיה של החלקיקים אינם תואמים למה שניתן לצפות משימוש בתחמושת מבוססת אורניום". אף על פי שהדבר לא אושר רשמית, סוכנות רויטרס דיווחה שבאתר נמצאו גם חלקיקי גרפיט, עובדה שיש בה אישוש נוסף לבסיס הראיות המוצק כנגד סוריה. עם זאת, סבא"א עדיין מתחמקת מהמסקנות הבלתי נמנעות. באופן מוזר למדי, היא מעלה דרישות שסוריה לעולם לא תהיה מסוגלת למלא, שכן יהיה בכך משום הפללה עצמית. דרישות אלו כוללות: "מידע ותיעוד מסייע נוסף על השימוש בעבר ועל אופי הבניין באתר אל-קיבאר, ומידע על פעילויות הרכש". מאחר והסורים מודעים לכך שסבא"א שיחקה לידיהם, הם לעולם לא יספקו את המידע המבוקש. לפיכך, סבא"א תוכל לחזור השכם והערב על כך שהיא זקוקה למידע נוסף, והסורים ימשיכו לקבל סיוע ושיתוף פעולה טכני מצד סבא"א בשווי של מאות אלפי דולרים.

כמו כן, סבא"א קראה "לישראל ולמדינות נוספות שיש בידיהן מידע רלוונטי להעביר את המידע לידי הסוכנות, לרבות הדמיית לווינים, ולהסכים לכך שהסוכנות תשתף את סוריה במידע המתקבל". עם זאת, לסבא"א יש את כל המידע הדרוש כדי לאפשר לה להגיע למסקנה כי באתר אל-קיבאר אכן היה כור גרעיני. רוב המידע, אם לא כולו, נמצא ברשות הרבים. דוגמה לכך הוא מסמך אינטרנטי בן 1,500 עמודים הכולל את כל צילומי הלווין הדרושים להערכה.¹ רובם הם נכסים מסחריים הניתנים לרכישה מבעליהם.

על סבא"א להפסיק להתחמק מאחריותה, ותחת זאת לנסח בצורה ברורה את המסקנה המתבקשת, המטילה את נטל ההפרכה על סוריה. ספק רב אם היושב ראש הנוכחי יפעל ברוח זו.

¹ אוסף מסמכים על ההתקפה הישראלית בסוריה, 6 בספטמבר, 2007, גרסת 2009-02-13, נספח ב': הדמייה וחומרים נלווים: <http://www.fas.org/man/eprint/syria.pdf>